

Edebiyat bahçesinden bir meyve...

Süheylî Ahmed bin Hemdem Kethüdâ
NEVÂDIR-İ SÜHEYLÎ'DEN
SEÇMELER

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	9
<i>Süheylî Ahmed Bin Hemdem Kethüdâ (1560?– 1634?)</i>	13
<i>Nevâdir-i Süheylî</i>	15
Hazret-i Süleyman'ın (a.s.) Adaleti.....	19
Kadı ile Sofu.....	21
Manevî Birliktelik.....	23
Dünya Malı Fanidir.....	24
Maan'ın Cömertliği.....	27
Er Lokması Er Kursağında Kalmaz.....	29
Hâtem'den Daha Cömert.....	32
Cömertlik Allah Vergisidir.....	33
Rüyadaki Cömertlik.....	34
Eskisinden Daha İyi.....	35
Bir Bardak Suya Karşı.....	37
Ahde Vefa.....	38
Emanete Hıyanet Olmaz.....	42
İyiliğin Mükâfâtı.....	43
İyilik Eden İyilik Bulur.....	46

Halkın Malı Halkındır.....	51
Niyet Hayr Âkıbet Hayr.....	53
Halifenin Adamı ile Kadı.....	54
Vezirin Firaseti.....	56
Hangisi Daha Cömert?.....	57
Halifenin Tevâzusu.....	61
Duyarlı Vezir.....	62
Helal Para Yerini Bulur.....	62
Bereketli Dayak.....	65
Haset Önce Sahibini Öldürür.....	67
Aslan, Kurt ve Tilki.....	69
Bermekîlerin Yardım Ettiği Adam.....	71
Zenginken Fakir Yaşayabilmek.....	74
Hazret-i Süleyman'ın (a.s.) Zekâsı.....	76
Azudüdevle'nin Firaseti.....	76
Alâüdevle ile İbn Sina.....	77
İki Ahmağın Hikâyesi.....	80
Elçi ile Haccâc.....	82
Kâfir Eline Düşen Müslüman Genç.....	84
Melik Şah ile Yaşlı Kadın.....	86
Selâhaddîn-i Eyyûbî'nin Adaleti.....	88
Zengin Tüccarın Fakir Komşusu.....	90
Melik Sâlih'in Korkusu.....	92
Makamın Şerefi.....	94
Bakalım Kabul Edecek mi?.....	95
Bari Değerince Sat.....	96
Rızkı Veren Allah'tır.....	96
El Elden Üstündür.....	97
Eğri Kapı'nın Hikâyesi.....	99
Tevâfukun Böylesi.....	100

Fani Dünyanın Fani Malı.....	101
Çok Yemek Az Sağlık.....	101
Dönüşte Buradan Geçme.....	102
Devlet Adamına Cimrilik Yakışmaz.....	104
Cimri Kâsım'ın Hikâyesi.....	105
Tevekkül Tam Olmalı.....	108
Komşu Hakkı.....	109
Küçük Kızın Duası.....	110
Allah Dostu İbrâhim Kirmanî.....	114
Allah Dostu Padişah.....	119
Kuyuya Düşen Sâlik.....	122
Tarih Kadar Eski.....	123
Halife ile İftiraya Uğrayan Adam.....	124
Gerçek Vâris.....	127
Dünya Kelâmı Etmeyen Kadın.....	129
Hileci Kadın ile Vali.....	135
Vefalı Bülbül.....	140
Dürüstlük Zenginliktir.....	141
Tevekkül Rızkı Getirir.....	143
Kuyumcu ile Nakkaş.....	145
Ölümden Kurtaran Bilgi.....	149
Takdîr-i İlâhî.....	150
Fazl-ı Bermekî İle Şair.....	151
Fakir Kör ile Vali.....	153
Firdevsî'nin Rüyası.....	155
Şerdeki Hayr.....	159
Halifenin Uykusu.....	161
Kimsesizler Kimsesi.....	165
Dârâ ile İskender.....	167
Tüccar ile Hamal.....	168

ÖNSÖZ

Tarih ilmi, gerçekleri haber verdiği kadar, insanların ibret almasını ve yapılan hatalara tekrar düşülmemesini de amaçlama özelliğine sahiptir. Öyle ki tarihten devşirilmiş hadiselerde insanoğlu ön planda olduğu için, çağlar ve şahıslar değişse bile hadiselerin gelişim şekli hep aynı olmuştur. Müellifler de tarihin bu yönünü kullanmak, gelecek kuşaklara kalıcı nasihatler verebilmek amacıyla hikâye türünü seçmişlerdir.

Nevâdir-i Süheylî de nasihat ve ibret ikilisini hikâye paydasında buluşturan bu tip eserler arasındadır. Osmanlı'nın duraklamaya yüz tuttuğu, gerilemenin neredeyse "ben geliyorum" dediği bir dönemde yazılan eser, Türk-İslam

tarihinden seçilmiş hikâyelerle yol gösterme hedefindedir. Müellif, Emevi ve Abbasi tarihinden halife hikâyeleri başta olmak üzere, devlet adamlarını merkeze aldığı hikâyelerde devlet adamının taşıması gereken iyi hasletleri anlatmaya çalışmıştır. Ayrıca önce insanı, sonra toplumu yoldan çıkararak kötü huyları eleştirmiş, insanoğlunda zaafın her zaman olabileceğini örnekleriyle gözler önüne sermiştir. Bilhassa namaz kılmasına rağmen kötülük yapabilen, devlet adamı olmasına rağmen halkın malına göz dikebilen, dindarlık kisvesinde mal mülk edinme peşine koşan tipleri hedef almış, bu tip hareketlerin toplumların çöküş nedeni olduğunu açıkça ortaya koymuştur.

Hikâyeleri çevirirken ana metin olarak 1860 yılında Beyoğlu Kışla-i Hümayûnu'ndaki İstihkâm Alayları litoğrafyahânesinde, Şumnulu Mehmet Vasfî'nin hatt-ı destiyle (el yazısıyla) hazırlanmış taş baskı esas alınmıştır. Eserdeki hikâyeler tarafımızca sadeleştirilmiş, okuyucunun kolayca anlaması için de yer yer tasarruflarda bulunulmuştur. Kitabın giriş kısmında müellif ve eseri hakkında kısa bir bilgi verilmiştir.

Nevâdir-i Süheylî'den seçmeler yaparak hazırladığımız *Kâtibin Kaleminden*

adlı bu eser, hem iyi bir devlet adamı hem de iyi bir insan olma kitabıdır. Eser, geçmişteki ve dönemindeki hadiseleri anlatarak, gelecekte yapılacak yanlışların önüne geçmeyi amaçlamaktadır. Süheylî'nin geçmişten ve döneminden seçtiği hikâyeler, usta kalemi sayesinde okuyucuyu sıkmadan hedefine ulaşmıştır demek mümkündür.

Prof. Dr. Ozan YILMAZ

NEVÂDİR-İ SÜHEYLÎ

Süheylî'nin meşhur eseridir. Sultan Dördüncü Murad döneminde kaleme alınan eserde mensur hikâyeler yer alır. Hikâyeler içinde Arapça-Farsça manzum parçalar da vardır. Arapça “nevâdir” kelimesi, “nâdir” kelimesinin çoğuludur. Nâdir, “az görülen” manasına gelmekle birlikte, burada “daha önce duyulmamış, görülmemiş hadise” manasındadır. Buna göre Süheylî, daha önce pek kullanılmayan hikâyelere yer vermeye çalışmıştır. Hikâyeler içinde daha önceki eserlerde sıkça kullanılan Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ve Dört Büyük Halife (Radiyallâhu anhüm) devri hadiselerine çok az yer verilmesi bunun bir delilidir. Müellif bilhassa Emevî ve Abbasî devrinde yaşanmış ibretlik hikâyeleri, hadise

örgüsü ve sebep-sonuç ilişkisi içinde anlatılır. Hikâyeleri güvenilir kaynaklardan aldığını belirtir, hatta birçok hikâyenin başında ilgili eseri yahut anlatıcıyı ismen zikreder.

Eser 33 fasıl başlığında anlatılan hikâyelerden oluşmuştur. Hikâyelerin kaynak eserleri Arapça ve Farsça ağırlıklıdır. Müellif; cömertlik, adalet, yardım, komşu hakkı, samimi Müslümanlık gibi konuları işlediği hikâyelerde, bazen kısadan hisselerle yer vererek yorumlarını katmıştır. Hikâyeler, gerçek kahramanlardan oluştuğu için “Allah ondan razı olsun”, “Allah rahmet eylesin” gibi duygulu ifadeler kullandığı da olur. Ancak birçok hikâyede temsili olması için fevkalade hadiselerle, kerametlere ve başka âlemlerden varlıklara yer verdiği de olmuştur.

Kütüphanelerde kırka yakın el yazma nüshası olan eser, İstanbul’da iki kez (1840, 1860) basılmıştır. 1860 baskısı Beyoğlu Kışla-i Hümayûnu’nda İstihkâm Alayları litografyahânesinde Şumnulu Mehmet Vasfî’nin hatt-ı destiyle hazırlanmış, basımı da taş baskı şeklinde olmuştur. Şemsettin Kutlu tarafından hazırlanan kısmen sadeleştirilmiş hâli, Tercüman 1001 Temel Eser arasında yayınlanmıştır.

Kâtibin Kaleminden

Nevâdir-i Süheylî'den Seçmeler

•••

HAZRET-İ SÜLEYMAN'IN (A.S.) ADALETİ

Bir gün, Hazret-i Davut peygamberin (a.s.) huzuruna iki adam geldi. Her hallerinden düşman oldukları anlaşılan bu adamlar, birbirlerini şikâyete başladılar. Birisi:

- Bu adamın koyunları geceleyin benim bahçeme girdi. Bahçemdeki üzümleri yiyip bitirdiler. Üzüm dalları ve budaklarından eser kalmadı. Hakkımı istiyorum! dedi.

Hazret-i Davut aleyhisselâm önce düşündü. Sonra bedel olarak adamın koyunlarının, bahçesindeki üzümleri yenen adama verilmesine hükmetti. İki adam, Hazret-i Davut'un (a.s.) huzurundan ayrıldılar. Yolda giderlerken Hazret-i Davut'un (a.s.) oğlu Süleyman aleyhisselâma rastladılar. Hazret-i Süleyman (a.s.), o zamanlar henüz on iki yaşındaydı.